

VALLENTUNA SPRÅKCAFÉ

Språkcafé – ett sätt att tidigt hitta barn med bristande språkutveckling

Kerstin Olofsson, dåvarande logoped på Talkliniken Danderyds Sjukhus AB, och Vallentuna Språk-förskolas nuvarande logoped Lena Mattsson, satt under ett möte på logopedmottagningen i Vallentuna och diskuterade olika problemfrågeställningar. Kerstin upplevde att föräldrarna under de senaste åren hade svårare att acceptera att deras barn behövde ha extra stöd och behandling.

Föräldrarna var ofta sämre förberedda på att något kunde vara avvikande i barnets språkutveckling. Flera av barnen med grav språkstörning uteblev ofta från behandlingen och motivationsarbetet med föräldrarna tog längre tid. Detta var inte något nytt, men en hypotes vi kom fram till var att skillnaden bestod i att Kerstin tidigare om åren hade besökt barnen på förskolorna, delgett information, gett handledning och indirekt behandling via barnets ansvarspedagog. Detta var inte längre möjligt inom de ekonomiska ramarna och kontakten med förskolorna hade under de sista åren minskat betydligt.

Språkcafé – en idé väcks

Inför antagningarna till språkförskolan märkte vi att pedagogerna hade stora brister angående barns typiska språkutveckling och att det fanns mycket varierande kunskaper hos de vi mötte. Pedagogerna visste att något var fel men de hade svårt att veta om det var allvarligt eller inte. Vi funderade på hur vi skulle göra för att förändra den här negativa trenden. Hur skulle man kunna öka kunskapen hos pedagogerna angående typisk och avvikande språkutveckling? Vad kunde vi göra och på vilket sätt skulle vi kunna nå föräldrarna?

Lena fick kontakt med en specialpedagog i Enköping som berättade för henne om en modell de hade. Den gick ut på att förskolekonsulenter bjöd in pedagoger från förskolorna till ett forum, där man diskuterade olika frågeställningar i mindre grupper. Aktuella föreläsare bjöds in till bestämda teman, och pedagogerna fick en pärm med material som skulle finnas tillgänglig ute på förskolorna. Lena presenterade "Enköpingsmodellen" för Kerstin och formen tilltalade oss båda. Vi började skissa på en egen modell ur ett logopediskt – pedagogiskt perspektiv, och beslöt att kalla till ett forum som vi kallade Språkcafé. Anledningen till namnet var att pedagogerna kom direkt efter vilan på

förskolan. Vi antog att de säkert skulle ha svårt att sitta still och lyssna direkt efter lunchen. De behövde nog kaffe också, och så fick det bli.

Syftet med Språkcaféet

Syftet med Språkcaféet var att informera förskolepersonalen i kommunen om hur typisk språkutveckling ser ut, och hur en försenad eller avvikande språkutveckling tar sig i uttryck. Syftet var också att informera förskolepersonalen om var de kan söka information om barns typiska språkutveckling och var de kan söka hjälp när språkutvecklingen brister. Varje förskola i kommunen skulle representeras av en ur personalstyrkan, ett så kallat språkbud. Lena och Kerstin önskade att den logopediska utredningen skulle ske tidigare, för att barn med brister i språkutvecklingen skulle få behandling så tidigt som möjligt.

Det första Språkcaféet i Vallentuna

År 2006 skickade Lena och Kerstin ut en inbjudan till alla förskolor i Vallentuna för att se om det fanns intresse för ett forum i den här formen. Resurspedagogen på kommunens Resurscentrum och förskoleläraren i kommunens språkklasser inbjöds också att delta. Vi blev faktiskt förvånade när det kom så många som 38 ombud från totalt 42 förskolor. Språkcaféet var fullsatt och vi såg att det fanns ett stort intresse. Därefter fortsatte Språkcaféet med två träffar per termin och efter två år utvärderades formen.

Språkcafé då och nu

Utvärderingen visade att formen på Språkcaféet var bra, förutom att några av pedagogerna ville ha fler träffar. Veckodagen, tidpunkten och längden på forumet var också bra. Alla pedagoger ville att Språkcaféerna skulle fortsätta på samma sätt som tidigare. År 2009 gick Kerstin i pension och logoped Paulina Smith har axlat Kerstins mantel.

Idag finns det 45 språkbud, det är endast två förskolor i Vallentuna kommun som inte har något ombud. Språkparmen har till större delen byggts upp genom föreläsningar inom olika områden. Pedagogerna har även haft med sig språkmaterial som de har presenterat för forumet i form av workshops, vilket också har dokumenterats i pärmen. Pedagogerna har också fått träna praktiskt genom rollspel. De har fått öva på hur de ska gå vidare i det svåra samtalet, hur de ska motivera och förmedla till föräldrarna att deras barn har språkliga svårigheter.

Språkbudets uppgift

Varje förskola har ett språkbud. Ombudets huvuduppgift är att samla in och organisera material och information som vi logopeder sänder ut. Allt material skickas ut via e-post. Språkbuden ansvarar för att materialet skrivs ut och sorteras in i en pärm som ska finnas på varje förskola: "Språkparmen." De ser till att pärmen hålls uppdaterad och att den finns tillgänglig för all personal på förskolan. De ska också informera sina kollegor om språkparmen och dess funktion.

Språkbuden får en kompetenshöjning som de kan föra vidare till de andra i arbetslaget, genom att diskutera frågeställningar kring tal, språk och kommunikation på arbetsplatsen. Det som diskuteras i arbetslaget kan språkbudet sedan föra fram på nästa språkcafé.

Språkparmen

Språkparmen har tjugo flikar med information om barns tal- och språkutveckling. Pärmen inleds med adresser till alla språkbud i kommunen och information om förskolans uppdrag. Därefter följer ett avsnitt om BVC:s språkscreeningar, fyra flikar med information om språkutveckling – både typisk och avvikande, motorik, stamning och flerspråkighet. I pärmen kan pedagogerna hitta material för språkträning, litteraturtips, internet-

adresser, samt information om vart personal och föräldrar kan vända sig när ett barn uppvisar språkliga brister. Den sista fliken i pärmen handlar om TAKK, tecken som alternativ och/eller kompletterande kommunikation.

Vad har Språkcaféet givit oss som logoped?

Forumet har gett oss logoped ett mer avslappnat förhållningssätt till pedagogerna. Som logoped mår man bra av att se att pedagogerna uppskattar det vi gör. Självförtroendet ökar när vi ser att det vi gör ger resultat. Vi har lärt oss att tänka mycket på formen, hur vi uttrycker oss. Innehållet i programmet måste vara tydligt, det ska inte bli några missförstånd. Det är svårt, men viktigt att kunna formulera sig i en lättläst form. Språkpärmerna ska kunna läsas av alla på förskolan, även personal utan utbildning.

Pedagogerna känner igen oss när vi kommer ut till förskolorna eller när de ringer till kliniken och ber om råd. De vet

vilka vi är och är inte "rädda" för att ta kontakt med oss. Vi ska hjälpas åt för att det ska bli så bra som möjligt för barnen. Det underlättar mycket att ha ett ansikte på den man talar med, framför allt när samtalet handlar om svåra saker.

Sedan starten med Språkcaféerna år 2006 har språkförskolan fått in fler remisser på barn under fyra år och föräldrarna är nästan alltid förberedda när de kommer till logopederna på kliniken. De säger ofta att förskolepersonalen har initierat kontakt med logoped! Föräldrarnas acceptans för barnets svårigheter underlättar behandlingen och eventuell vidareremittering till språkförskola, BUP eller Öppenvård psykiolog. Barnet har fått tillgång till en tidigare intervention.

Vad har Språkcaféet givit förskolepersonalen?

I samtal med pedagogerna berättar de om en ökad kunskap om barns tal- och språkutveckling, och på grund av detta ett större självförtroende. De har fått ett avslappnat

förhållande till oss logoped, de vågar fråga. Några upplever att det har blivit lättare att diskutera frågeställningar i arbetslaget när de har språkpärmerna som stöd. De vet när och var de ska söka information om barns språkutveckling.

Språkpärmerna är dessutom ett mycket bra stöd vid föräldrasamtal, då pedagogerna kan hänvisa till hur typisk språkutveckling ser ut och vilka varningssignaler man ska vara uppmärksam på. De blir säkrare i sin yrkesroll och vågar prata med föräldrarna om barnets språkliga svårigheter. Pedagogerna kan även ge tips på hur föräldrarna kan stimulera sitt barns språkutveckling, samt visa vad de själva kommer att arbeta med på förskolan för att stärka barnets språkutveckling.

TEXT: **Lena Mattsson, Leg. logoped**
Vallentuna Språkförskola,
Resurscentrum, Vallentuna kommun
lena.mattsson@skolor.vallentuna.se
Paulina Smith, Leg. Logoped
Talkliniken, Danderyds sjukhus AB
paulina.smith@ds.se

Lena Mattsson och Paulina Smith

SAMMANFATTNING

I samband med behandlingsuppföljningar och antagningarna till språkförskolan, uppmärksammade vi att kunskap om barns språkutveckling varierade avsevärt ute på förskolorna. Pedagogerna uppgav att de kände sig osäkra när det gällde barn med språkliga och kommunikativa brister. Varje förskola i Vallentuna kommun bjöds då in till ett med en representant, ett språkombud, medverka i fortbildningskring barns tal-, språk- och kommunikationsutveckling. Detta utmynnade i ett pedagogiskt forum som sker i samverkan mellan kommun och landsting, genom seminarier, workshops, miniföreläsningar, diskussionsgrupper och grupparbeten. Två gånger per termin träffas språkombuden i forumet som vi kallar **Språkcafé**. Varje förskola har också en språkpärm med information om barns tal- och språkutveckling. Språkombuden ansvarar för pärmen och ser till att den finns tillgänglig för alla pedagoger på förskolan. Ett av forumets syften är att pedagogerna ska veta var de kan söka information när språkutvecklingen brister, och att de tidigt ska kunna upptäcka barn i riskzonen för språkliga svårigheter. Pedagogerna har stärkts i sin yrkesroll, de kan använda sina kunskaper i samtal med föräldrar vars barn brister i sin språkliga utveckling. De kan också förmå föräldrarna att tidigt ta kontakt med BVC för att få en remiss till logoped. Sedan språkcaféet startade, 2006, har fler remisser inkommit till språkförskolan gällande barn under fyra år.